

החג של הממשיכים לנוע: איך רבי עקיבא קם מהאסון בלי לאבד את התנופה?

אין סיפור שמרגש אותנו כמו סיפור גבורה. בימים גדולים כמו יום השואה ויום הזיכרון, אנו נצמדים למסך כדי לשמוע על אנשים רגילים שבחרו להיות בלתי רגילים. סיפורי גבורה מרגשים אותנו כי הם פותחים חלון לאינסופיותה של הנפש. הם מלמדים עד כמה אנו גדולים ויכולים להתמודד אחרת. הם מרימים מעל המציאות הפזיזה בה כולנו מגיבים כאנשים קטנים ומגלים עד כמה השמים הם הגבול.

בדיוק בשבוע שעבר נחשפנו לסיפור כזה: כשפרצה המגפה לפני שנה, חלה שליח חב"ד בהנובר, גרמניה, הרב בני וולף. הוא הלך לבית הרפואה שם לבדיקות, והרופאים חששו שזו קורונה וסגרו אותו במחלקה מבודדת ללא אפשרות להגיע אליו. הוא היה אופטימי ושלח תמונת סלפי עם מסכת חמצן וכתב שמשאירים אותו למעקב של יום. אשתו, הרבנית שטערני, מיהרה לנהל את בית ספר יום ראשון שהם מובילים וחיכתה לשמוע ממנו.

אחרי כמה שעות התקשר ואמר כי מרדמים אותו לכמה ימים והוא מוכרח לנתק. היא הייתה בהלם. מה הפירוש מרדמים אותו לכמה ימים? ומי יהיה אתו? זו גרמניה, לא בדיוק מקום להשאיר רב יהודי לבד. בינתיים התברר שזה חיידק נדיר בדם ולא קורונה, אבל לא נתנו לה להיכנס. אחרי שלושה שבועות, ביום שישי, הרופא ביקש שהיא תבוא לראות אותו. היא סירבה להבין מהו בעצם אומר לה. הוא היה מונשם ומורדם והיא ישבה לידו שעות וסיפרה סיפורים מתוך מחשבה שהוא ישמע את הקול שלה ויתעורר. השבת נכנסה, הרופאים רמזו שאלו רגעיו האחרונים, אבל היא לא רצתה להאמין.

בלילה היא צעדה ברגל את כל הדרך הביתה, לבד, בגרמניה, והיא ידעה שהיא צריכה לתכנן את הלוויה. מאז השואה לא קברו רב יהודי על האדמה ההיא ועליה לתכנן את ההעברה שלו ארצה עם כל הבלגן של הקורונה וסגירת שדות התעופה. אבל אז נזכרה בכל האנשים שתלויים בהם: הצעירים שלומדים תורה, הילדים שמקבלים חינוך יהודי, המשפחות שמתקרבות והאורחים מחו"ל שבאים להתאשפז בבתי רפואה ומקבלים מהם אוכל כשר והיא החליטה שהם לא עוזבים. היא תטמן את בני כאן, בהנובר, והיא תשאב את הכוחות להמשיך את הפעילות עד ביאת המשיח.

במשך השנה היא הובילה קמפיין עולמי לגיוס כספים, היא איתרה בניין מתאים ובנתה בית כנסת ומרכז קהילתי על שם בעלה, "בית בנימין", ובשבוע שעבר ביום השנה הראשון, נערכה חנוכת הבית.

ואחרי הסיפור המרגש, עולה השאלה מה התובנה שעומדת בבסיס הגבורה? מה אומרים לעצמם האנשים הגדולים כשהכול מתרסק והם ממשיכים באותה התלהבות?

זאת לא שאלה פשוטה. להבדיל, שאלו את ראש ממשלת אנגליה, ווינסטון צ'רציל - אדם שעם ישראל חייב לו תודה עצומה, בהיותו כמעט הגיבור היחידי שהעז להעמיד חיי מדינתנו מנגד ולבלום את היטלר ימ"ש - מהי הצלחה? מי נחשב אדם שהצליח בחיים? יש יאמרו: הצלחה היא היכולת לעמוד במטרות. יש יאמרו: הצלחה היא היכולת לבלוט, להתנשא מעל כולם ולהשיג יעדים בלתי רגילים. אבל צ'רציל אמר: "הצלחה היא היכולת להמשיך מכישלון לכישלון בלי לאבד את התנופה"¹.

¹ דוגמה להצלחה אנושית: לפני כארבעים שנה יצא חייל בחופשה עם אימו לקניות בשוק מחנה יהודה בירושלים. הם היו עניים וקשי יום, משפחה בת שמונה נפשות שגרה בשני חדרונים בשכונת הפחים' (נחלאות). החייל עצמו סחב רקע אישי מאתגר, הוא סבל מדיסלקציה וקושי בקריאה בגללה נשאר שנתיים בכיתה ד' ובקושי סיים את בית הספר היסודי.

הם נכנסו לחנות מזון והאימא ביקשה שתי קופסאות רסק עגבניות. בעל החנות הרים עליה את הקול: "תצאי מהחנות, אני לא מוכר שתי קופסאות, רק כמויות גדולות לסיטונאיים". החייל נעלב מהטון הגס, למה הוא צועק? כי אנחנו לא לבושים טוב? אבל אחרי זמן האיר לו רעיון: 'אם האישה הזו לא מוכר בזול ללקוחות פרטיים, למה שאני לא אקים כאן בשוק חנות שתמכור לפרטיים במחיר סיטונאי?' הוא לקח מחסן בגודל 40 מטר ברחוב "השקמה" והחל להזמין סחורה. לחייל הזה קוראים "רמי לוי" והוא מוביל כיום את אימפריית המזון הגדולה בישראל, "שיווק השקמה", שמכניסה מאות מיליוני שקלים מדי שנה.

ובכן, איך עושים את זה? כיצד האנשים המצליחים דוחים את מחשבות הייאוש הנלוות לכישלון?²

אנו רוצים לבחון זאת באמצעות אחד מסיפורי הגבורה המפעימים, ההרואיים ביותר בתולדות עמנו, שבזכותו ממש אנו יושבים כאן עכשיו ולומדים תורה. בלעדי האירוע הזה, איש לא יכול לתאר כיצד הייתה נראית שלשלת העברת התורה שבעל פה בדור שאחרי רבי עקיבא.

במשך 33 ימים השתוללה מגיפה נוראה בין תלמידי רבי עקיבא. היא חיסלה את מפעלו האדיר ולא הותירה כמעט תלמידי חכמים בעולם. 24,000 תלמידים מתו ב-33 ימים וזה אומר שרבי עקיבא קבר 700! תלמידים מדי יום – אסון בממדים מפלצתיים שאירע בימים הנוראיים של הקורונה באיטליה וספרד. אבל אז קרה הבלתי יאומן: בל"ג בעומר פסקה המגפה, ויש פרשנות מופלאה שאומרת שעוד באותו יום אסף רבי עקיבא חמישה תלמידים חדשים והקים את המפעל מחדש.

הוא לא פינה רגע לייאוש, הוא לא ביקש שנה לברוח להרי הגליל לחשבון נפש, הוא לא המתין שלושים יום כדי לעבור את חמש שלבי האבל מהכחשה לבנייה מחדש. ברגע אחד עבר מיום הזיכרון ליום התקומה ונאבק להחזיר את מה שאבד. והתהייה העצומה היא: איך? כיצד לא התמוטט מול העונש מהשמים? מה הגיב ליצר ההרס הפנימי שפועל לשכנע שהחיים אכזריים ולא נועדתי להצליח?

אנו רוצים לפתח נקודה מעוררת השראה שמלווה את כל חייו של רבי עקיבא, על המכות הנוראות שליוו אותו ועל ההצלחות שגורמות לכך שאלפיים שנה אחרי, תורתו נלמדת באותה התלהבות.

ב. ל"ג בעומר הוא יום מרתק. הוא אחד התעלומות הגדולות בלוח השנה שלנו. הוא אחד החגים החביבים והשמחים כיום, אבל עלינו לברר: מה בכלל קרה? איך נולד המועד שאין לו אח ורע?

חגי ישראל נחלקים לשלוש קבוצות: החגים החשובים מדאורייתא שנתקנו כבר במתן תורה, כמו פסח, שבועות וסוכות. אחריהם באים המועדים דרבנן שנתקנו בזמן שהייתה לנו הנהגה חזקה בירושלים, כמו חנוכה ופסח. ואחר כך לא נתקנו עוד מועדים שמוסכמים על כלל ישראל. זאת חוץ מיום אחד ויחיד שהתרחש אחרי החורבן. אמנם אין לו עדויות במשנה ובגמרא והמקורות הראשונים נכתבו רק לפני כ-750 שנה, ובכל זאת הוא התקבל על כל תפוצות ישראל כיום של אי אמירת תחנון ושמחה.

כמובן, כולם מכירים אותו בתור יום פטירת רשב"י ועסקנו בכך בכל השנים הקודמות, אבל הפעם נדבר על טעם קדום וחשוב יותר מבחינה הלכתית, שנכתב הרבה לפני שדובר על פטירת רשב"י.

מעניין להקדים תחילה כי תקופת העומר היא זמן מורכב שעבר שינויים ותפוכות לאורך הדורות. ההיבט הראשון של ימי העומר הוא בכלל ימים שמחים ועילאיים של הכנה למתן תורה. הרמב"ם מוצא לכך רמז מעניין בפרשת השבוע.

פרשת "אמור" מוכרת בתור "פרשת המועדות", משום שהתורה מציגה בה את רשימת כל מועדי ישראל, החל מיום השבת והמשך בכל החגים והימים הנוראים. כאן מוצאים נקודה מעניינת:

1. ויקרא כג: בחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות לה' שבעת ימים מצות תאכלו: ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו... ביום השביעי מקרא קדש כל מלאכת עבדה לא תעשו. דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה': ביום הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבדה לא תעשו... ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם והקרבתם אשה לה' עצרת הוא כל מלאכת עבדה לא תעשו.

² מעשה בשני אחים תאומים שהיו הפוכים לחלוטין. אחד אופטימיסט ומלא תקווה ששום דבר לא מפריע לו, והשני קודר ומקטר ששום דבר לא משביע את רצונו. ההורים התייעצו עם פסיכולוג כיצד לאזן את שני ילדיהם. "ביום ההולדת הבא שלהם", אמר היועץ, "תכניסו אותם לשני חדרים נפרדים. בחדרו של הקודר תכינו מתנות נהדרות ובחדרו של השמח תכינו ערמת זבל של קרטונים ועיתונים".

ההורים הכינו הכול, הכניסו את הילדים פנימה והלכו לעקוב כיצד הם מגיבים. הילד הקודר ישב על המיטה מאוכזב: "למה קנו לי מתנות שאני לא צריך? למה לא קנו את המכונית שאני אוהב?". הילד השמח ישב תחת ערמת העיתונים וחייך במרץ. "אם יש כאן כל כך הרבה עטיפות, בטוח למטה מסתתר איזה סוס פוני קטן..."

נשים לב להבדל בולט ומהותי בין פסח לסוכות: החג השני בפסח חל ביום **השביעי** ואילו בסוכות חל ביום **השמיני**. לא מדובר רק בהבדל הימים, אלא בשינוי מהותי ביסוד החג: העובדה ששמיני עצרת חל רק ביום השמיני, אומרת שהוא **חג נוסף בפני עצמו מהחג הראשון**.

שכן פסח וסוכות הם חגים של **שבעה ימים**, כמודגש "שבעת ימים מצות תאכלו ... חג הסוכות שבעת ימים לה", ולכן העובדה שהחג השני של פסח חל ביום השביעי, אומרת שהוא חותם של החג הראשון, ואילו החג האחרון של סוכות שחל ביום השמיני הוא חג נוסף ומיוחד.

ההבדל הזה מתבטא גם בכך שהתורה מדגישה בשמיני עצרת: "עצרת היא!". לומר שהוא חג נוסף בו מבקש המלך לעצור לכבודו ולהתעכב בסעודה. אכן ההבדל המהותי משתלשל להלכה ויוצר כמה פערים בולטים בין החגים. חז"ל סיכמו אותם בראשי תיבות "פז"ר קש"ב":

ראש השנה ד,א: שמיני עצרת רגל בפני עצמו הוא לעניין פז"ר קש"ב (פיס: הכוהנים ערכו הגרלה נפרדת על הקרבנות של שמיני עצרת מהפיס של חג הסוכות. זמן: מברכים שוב שהחיינו בעוד שבשביעי של פסח אין מברכים. רגל: בשמיני עצרת אין יושבים בסוכה, בעוד שבשביעי של פסח חלים דיני הפסח. קרבן: קרבנו שונה מקורבנות המוסף של סוכות. שיר: הלויים אמרו שירה שונה. ברכה: ברכת קדושת היום בתפילה וקידוש שונה מהברכה של סוכות ואומרים 'את שמיני עצרת החג הזה').

כאן עולה השאלה מה ההבדל בין החגים? מדוע לא תיקנה התורה בפסח עוד חג 'עצרת' שכל עניינו לעצור להיות עם הקב"ה עוד יום לפני שנפרדים? עונה הרמב"ן נקודה מרוממת: בוודאי ישנו חג כזה: שבועות, כמו שחז"ל רגילים לקרוא לחג השבועות בשם "עצרת". שכן שבועות הוא החג **האחרון של פסח** וכל 49 הימים בתוכם הם כעין **חול המועד ארוך בין פסח לעצרת**.

רמב"ן ויקרא כג,לו: 'עצרת היא' - עצרתי אתכם לפני, כמלך שזימן את בניו לסעודה נוספת כיון שהגיע זמן ליפטר אמר בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד שקשה עלי פרידתכם ... וצוה [גם] בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפניכם ... ומנה ממנו תשעה וארבעים יום וקידש יום שמיני כשמיני של חג והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג - והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה. ולכך קראו רבותינו חג השבועות עצרת כי הוא כיום שמיני של חג.

דברי הרמב"ן מקבילים תוספת נופך, לאור ההבנה הפנימית של ימי ספירת העומר, כתקופת מסע בין יציאת מצרים למתן תורה. אלו הימים היחידים בשנה בהם **סופרים כל יום שמתקדם**, כמו חתן וכלה שסופרים ומונים באהבה את הימים להקמת ביתם. וכך הימים הללו הם ימי הכנה והיטהרות בין יציאת מצרים לקראת החתונה עם הקב"ה במתן תורה. (ראו בהערה³ משל מרומם לכך).

עד כאן ההיבט הראשון של הימים הללו. אולם לפני כ-1900 שנה חל היפוך דרמטי בתקופת השנה הזו. ימי העומר הפכו להיות תקופת האבל הארוכה בשנה. במשך 33 ימים לא מתחתנים, לא מסתפרים ולא שומעים מוזיקה. זאת כאות צער על מותם הטראגי של תלמידי רבי עקיבא.

להעיר שאחרי השנה הנוראה שעברנו, הדברים יצאו מתוך הספרים והפכו להיות מוחשיים. פתאום מבינים עד כמה מגיפה יכולה להיות קטלנית ואכזרית. פתאום מבינים את המשמעות הנוראה לכך שעברה המגפה כרוח סערה בין תלמידי רבי עקיבא וחיסלה 24,000 תלמידים בתוך 33 ימים. כאמור: 24,000 מתים בתוך 33 ימים הם 700 מתים ביום, מה שרואים בימים אלו בברזיל והודו.

2. יבמות סב,ב: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד ... מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת ... כולם מתו מיתה רעה, מאי היא? ... אסכרה [חיידק ה'דיפתריה' הגורם לחנק בגרון וכיום מחסנים את התינוקות מפניו].

³ **ספר המנהגים טירנא חודש אייר מח:** משל למלך שרכב בדרך ומצא אדם מושלך בבור שהיה אסור שם. אמר המלך: אעלה אותך מהבור ולאחר זמן פלוני אתן לך את בתי לאישה. וכך עשה המלך: הוציאו מהבור והלישו בגדים נאים וכסף וזהב נתן לו. כשראה האיש כך - שהמלך קיים מקצת דבריו - התחיל למנות מיד כמה זמן יש למה שקבע המלך לתת לו בתו. כך היו ישראל במצרים כמו בבור [הקב"ה הבטיח לתת להם התורה שהיא 'בתו'. וכיון שקיים מקצת דבריו והוציאו ממצרים, התחילו מיד למנות הימים שנשארו עד החתונה עם בת המלך].

ואחרי האסון, מגיע המהפך השלישי בתקופת ימי העומר:

מאירי יבמות סב: קבלה ביד הגאונים שביום ל"ג בעומר פסקה המיתה ונוהגים שלא להתענות בו.

לפני כ-750 שנה ישב רבי מנחם המאירי בפרובנס בצרפת, מגדולי המפרשים הראשונים על הגמרא והטיל פצצה הלכתית: קבלה מימי הגאונים בבבל שתלמידי רבי עקיבא לא מתו בכל ימי העומר, אלא פסקה המגפה ביום ל"ג בעומר. ביום זה 'התיישרה העקומה' הידועה לשמצה של התפתחות המגפה והפסיקו למות. לפיכך אדם שרוצה להתענות על חטאיו לא יקבע תענית בל"ג בעומר.

[ראו תוספת בהערה⁴ לגבי מנהגי ספרד ואשכנז בימים שאחרי ל"ג בעומר עד ימי הגבלה].

חולפות עוד מאה שנה והפעם יושב גדול מסדר מנהגי אשכנז, מהר"י סגל, ומוסיף עוד קומה במנהגי השמחה של היום: לא רק שלא מתענים, גם לא אומרים תחנון.

מנהגי מהרי"ל ימים שבין פסח לעצרת ז: ל"ג בעומר אין אומרים בו תחינה [תחנון].

עוד מאה שנה חולפות וגדול פוסקי ההלכה באשכנז מטפס עוד קומה:

שולחן ערוך סימן תצג: נוהגים שלא לישא אישה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר ... נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר שאומרים שאז פסקו מלמות – רמ"א: **ומרבים בו קצת שמחה.**

וכאן עולה התמיהה: על מה לשמוח? מי מסוגל לרקוד אחרי מגפה? 24,000 תלמידים מתו במיתה חטופה בתוך 33 ימים על שלא נהגו כבוד זה בזה – והאם צריכים לקבוע יום שמחה שזה נגמר?! מה רצו שזה לא ייגמר ח"ו? איפה הפלא והחסד מעורר ההתרגשות?

הנה תמיהתו החדה של הפרי חדש, מגדולי פוסקי ההלכה ורבני ארץ ישראל לפני כ-300 שנה: **פרי חדש תצג, ב:** יש לדקדק בשמחה זו למה? ואי משום שפסקו תלמידי רבי עקיבא למות – מה בכך? **הרי לא נשאר אחד מהם וכולם מתו?**⁵ ומה טיבה של שמחה זו?

אכן הגאון מוילנה בהערותיו על השולחן ערוך שם מציין תקדים הלכתי לכך: ביום ט"ו באב לא אומרים תחנון, ואחד הטעמים שמביאה הגמרא בסוף מסכת תענית היא, שבו הובאו הרוגי ביתר לקבורה. אחרי שנים ארוכות בהן נהגו הרומאים באכזריות נוראה ולא אפשרו לאסוף את לוחמי מרד ביתר שנהרגו בקרבות, התיירו ביום ט"ו באב להביאם לקבורה ולנהוג בהם כבוד אחרון. מכאן שכאן קובעים מנהגי שמחה על צרה שפסקה.

אולם להעיר שהטעם הנ"ל הוא רק אחד משישה טעמים שהובאו שם במעלת ט"ו באב וכולם יחד הופכים את היום ליום טוב. אולם ל"ג בעומר נתקן כיום שמחה מבחינה הלכתית רק בגלל שבו פסקו למות. והשאלה היא איזו סיבה לשמוח אחרי שבר נורא כזה?

ברצוננו להציג רעיון מופלא שמובא בכמה ספרים, כמו משנת חסידים של המקובל האיטלקי רבי עמנואל די ריקי וכן כותב החיד"א בכמה מקומות.

ג. בל"ג בעומר קרה משהו עוצמתי מעבר לכך שהם פסקו למות: רבי עקיבא לא נשבר. הוא לא קרס בהלם או רגשות אשמה. עוד **באותו יום בו פסקו למות** הוא קם ממיטת האבלים ומצא כוחות לאסוף שוב תלמידים ולהקים מחדש את התורה שבעל פה. אותם חמישה שאסף באותו יום הם גדולי החכמים ממשיכי שלשלת התורה עד היום, כמו רשב"י, רבי מאיר בעל הנס, רבי יהודה ועוד.

⁴ מדברי המאירי נראה שבו פסקו התלמידים למות לגמרי, ולכן מנהג הספרדים **להפסיק את דיני האבלות** לאחר ל"ג בעומר ולהתחתן וכו'. אמנם יש דעה נוספת (ראו שולחן ערוך רבנו סימן תצג) לפיה המגפה התחילה בראש חודש אייר והמשיכו למות עד ג' סיון, ולכן צריך להמשיך בדיני האבלות עד תחילת ימי הגבלה. האשכנזים מחמירים לשתי הדעות ולכן נוהגים בדיני האבלות לאורך כל התקופה.

⁵ הפרי חדש כותב כי **כל** התלמידים מתו עד לג בעומר, אולם ראו התוועדויות הרבי מלובאוויטש תשמב/ג-291 שצריך לומר שחלק נשאר, כי אחרת מה ההודאה ש"פסקו למות"?

ל"ג בעומר הוא החג של הממשיכים, של אלו שעוברים מכישלון להתחלה חדשה בלי לאבד את התנופה. ואי אפשר להקל ראש בכך: האדם הוא יצור הדרגתי. הוא זקוק לזמן כדי לעבור ממצב נפשי אחד למצב נפשי אחר. פסיכולוגים מדברים כיום על חמש שלבים שעובר אדם אבל ל"ע: הכחשה, כעס, דיכאון, קבלה ובסופה התאוששות. יש כאלו שנתקעים באמצע התהליך ולא מצליחים לקום. הם קורסים תחת רגשות אשמה שהיו יכולים לעשות יותר, הם שוקעים בהלם טראומטי שלעולם לא יהיה טוב, הם מפתחים דימוי עצמי נמוך שהם לא ראויים להצליח וכו'. ואילו רבי עקיבא התאושש במהירות ועוד באותו יום אסף תלמידים חדשים.

3. חיד"א טוב עין סימן יח אות פז: מה שעושים שמחה בל"ג בעומר, אפשר דרבי עקיבא היה כלל גדול בתורה [מוסר התורה] ולימדה לכ"ד אלף תלמידים ומתו ונשאר העולם שמם, ויום ל"ג התחיל לשנות לרשב"י ורבי מאיר ורבי יוסי וכו' שתחזור התורה ...

[בכך, אגב, מקבלים משמעות חדשה לקשר בין ל"ג בעומר לרשב"י: זה לא רק יום ההילולא של רשב"י, אלא שנים רבות קודם היה זה יום הלידה הרוחני של רשב"י. ביום זה הפך להיות תלמידו של רבי עקיבא ונקשר כחוליית זהב בשרשרת ממשיכי התורה].

המדרש מדגיש נקודה עוצמתית שהופכת את המעשה לעוד יותר בלתי מתקבל על הדעת:

בראשית רבה סה,ג: העמיד שבעה חדשים... אמר להם: בניי, הראשונים לא מתו אלא שהיתה עיניהם צרה בתורה אלו באלו, תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם, עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה.

המדרש מדגיש כי רבי עקיבא לא היה מנותק, הוא לא היה 'משיחי' שתפוס בעולמות עליונים ומאבד רגש אנושי. רבי עקיבא חווה היטב מה שקרה. הוא הבין בעומק נפשו את הכשל שהוביל לקפידה אלוות ולטרגדיה. ובכל זאת מצא את הכוח להיבנות מהעבר, להפיק את הלקחים ולהתחיל מחדש.

והתהייה היא: מה אמר לעצמו כנחמה? כיצד לא נשבר מהעונש שניחת מהשמים על הישיבה שלו?⁶

לא ראיתי התייחסות ישירה של הרבי לנושא, אבל הדעת נותנת כי היה זה ביטוי נוסף לתפיסת החיים האופטימית של רבי עקיבא, כפי שהרבי מרחיב בה במקומות רבים. האמת היא שחיינו לא היו רצף של הצלחות. זאת לא המכה היחידה שחטף במהלך חייו ואולם תמיד הגיב באותה דרך מרוממת.

רבי עקיבא לא ראה את הרוע כרוע, בתור מציאות עצמאית. הוא האמין שהרוע הוא השליח של הטוב. הרוע הוא אחד הכלים של הקב"ה כדי לעורר טוב גדול יותר. השבירה היא הדרך של האלוקים לבנות. רבי עקיבא האמין שמי שמציב אתגר קשה, אינו עשה זאת כדי להעניש את המאתגר, אלא משום שהוא מאמין בו. האתגר הוא קריאה לאחריות והזמנה לעשייה חדשה – גדולה יותר מהקודמת.

יש שתי דרכים להביט על עונש: ההיבט החיצוני מרגיש את המכה, העלבון וההשפלה, אבל ילד חכם שומע את האהבה בתוך המכה. עצם העובדה שהאבא העניש את הילד, מעידה כי האבא אינו מוכן לוותר עליו. שום אבא נורמלי לא מעניש ילד זר, כי מה אכפת לו ממנו? שהמטרה תטפל בו? דודה או סבתא לא נותנות עונש, רק פרסים וחיבוקים, כי אין להם אחריות. אבא ואימא חייבים גם להעניש – אבל העונש הוא תוכחה גלויה מאהבה מסותרת.

רבי עקיבא תימצת את תפיסת החיים שלו במשפט מפורסם שמובא במסכת ברכות: "כל דעביד רחמנא לטב עביד". פירוש: א. כל מה שקורה – מתוכנן מהשמים ולא מתחולל בצורה אקראית. ב. אם זה מהשמים – זה בוודאי טוב. אין לקב"ה שום סיבה לרצות להכשיל מישהו, אלא הקושי בא בוודאי לפעול מהלך חדש לטובה ולברכה.

התפיסה הזו ליוותה כל רגע מחייו ונביא לכך שתי דוגמאות מפעילות: 1. במסכת שמחות (ד,ט) מסופר: בתחילת דרכו של רבי עקיבא, כשהיה עם הארץ וידע מעט הלכה, צעד לבית המדרש וראה גופת מת מושלכת לצד הדרך. רבי עקיבא נחרד לראות "מת מצווה" שאין איש שמטפל בקבורתו וסחב אותו מרחק גדול כדי לטמון אותו בבית עלמין מוסדר בצורה מכובדת. כשהגיע לישיבה וסיפר

⁶ במיוחד לאור המבואר בשיחות כי המחלוקת נבעה מתפיסת הקנאות שהוא עצמו הנהיג בתלמידיו, ואכמ"ל.

לחבריו, הוכיחו אותו: "על כל פסיעה שהיית פוסע, מעלין עליך כאילו היית שופך דמים". שכן כבודו של מת שכבר מושלך על האדמה, לטמון אותו היכן ששכב ולא לטלטל אותו מרחקים גדולים.

חלפו השנים ואחד מתלמידיו של רבי עקיבא הזכיר את הסיפור במבוכה. רבי עקיבא נעשה תקיף ואמר להיפך: "**זו הייתה תחילת זכותי**". זה הרגע שהפך אותי לתלמיד חכם, כי הבנתי עד כמה התורה גדולה ומצריכה ידע רחב.

2. בסוף מסכת מכות מספרת הגמרא על אחד מרגעי המשבר הנוראים: הרגע בו הבחינו החכמים ש"הר הבית" – מקום השכינה והמקדש – הפך לפינת חי עלובה ואזור שיטוט לבעלי חיים.

סיום מסכת מכות: היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך... היו עולים לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים. התחילו בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו מפני מה אתה מצחק? אמר מפני מה אתם בוכים? אמרו: מקום שכתוב 'והזר הקרב יומת' ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה?! אמר לכך אני מצחק... באוריה כתיב 'ציון שדה תחרש', ובזכריה כתיב 'עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים'. עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה, הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואת זכריה. עכשיו שנתקיימה נבואת אוריה בידוע שנבואת זכריה מתקיימת. אמרו: עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו.

החכמים עלו במעלה הר הבית וחטפו סטירה מזעזעת בפניהם: שועל הסתובב בשטח קודש הקודשים. אותו מקום בו נאמר 'הזר הקרב יומת' וכוהנים גדולים היו נכנסים אליו עם חוט קשור ברגליהם שמא לא ייצאו ממנו חיים, שכוהנים שקנו את הכהונה בכסף היו מתים משום שלא היו ראויים להיכנס אליו - הפך לדיר שועלים. החכמים פרצו בבכי, ורבי עקיבא צחק וניחם אותם, עד שהם הסכימו ואמרו פעמיים: "עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו".

כמובן, הסיפור מלא תמיהות: א. למה החכמים בכו? האם לא האמינו שבעתיד יהיה טוב? ב. מצד שני, למה רבי עקיבא צחק? וכי אפשר לחייך לנוכח חילול הקודש? ג. למה בחר רבי עקיבא מכל פסוקי הזעם בתנ"ך את הפסוק 'ציון שדה תחרש'? הרי המחזה לא היה חרישת העיר אלא שממונה ועזיבותה לרגלי בעלי החיים? ד. למה ענו החכמים בלשון כפולה "נחמתנו, נחמתנו"?

בשיחה ארוכה האיר הרבי תובנה מעצימה אודות תפיסת החיים של רבי עקיבא: החכמים האמינו שיום יבוא ויהיה טוב, אבל איך זה מפצה על הכאב של עכשיו? איך אפשר לשתוק לנוכח חורבן בית ה' והחילול ה' בעקבותיו? כמה צעירים עזבו את הדרך בגלל המחשבה שעם ישראל הגיעו לקיצו ח"ו?

רבי עקיבא ענה תשובה מהפכנית: העונש עצמו הוא תחילת הטוב. לא מחר יהיה טוב, לא אי פעם יהיה טוב, אלא עכשיו מתחיל הטוב. כי הצד השני של העונש הוא ההבנה שהקב"ה לא מוותר עלינו. כהוכחה לדבריו עורר רבי עקיבא תובנה מהממת. מול עיני ריחפו אותיות הפסוק 'ציון שדה תחרש' והוא אמר: החרישה היא רגע נורא עבור השדה, היא כואבת, היא פוצעת, היא חותכת בעומק האדמה, אבל מעבר לכאב היא ההתחלה של הצמיחה. היא אינה אירוע נפרד מהצמיחה, בדיוק כמו שבניית בניין חדש מתחילה בהרס הישן.

רבי עקיבא סבר שהרוע הוא ידידו של הטוב. האלוקים בונה בעזרת שבירה. דבריו האירו בחכמים והם ענו פעמיים "נחמתנו". פעם אחת על עצם התזכורת כי הרוע הוא זמני ומחר יהיה טוב, ופעם שנייה גדולה מזו: על ההבנה שכבר עכשיו מתחיל הטוב.

לקו"ש יט/72-3: רבי עקיבא מביא דווקא את הפסוק 'ציון שדה תחרש', שכן המטרה של חרישת שדה היא לא לקלקל את השדה [אף שבמבט שטחי זה עלול להיראות כך], אלא אדרבה, חרישה היא צעד מוכרח כדי להביא את השדה לשלמותה, ואדרבה, ככל שהחרישה היא טובה יותר, כך הזריעה ואחריה הצמיחה מוצלחים יותר. עד"ז בענייננו: חורבן בית המקדש הוא בדוגמת החרישה, שדווקא על ידה יבוא היתרון של צמיחת הגאולה ובאופן הנעלה ביותר.

מאיפה באמת שאב רבי עקיבא אופטימיות? איך היה בטוח שהרוע הוא תחילת הטוב ולא מבשר את הרצון של האלוקים להתנער מאתנו ח"ו? בהזדמנות אחרת ציין הרבי לדבריו של המהרש"א שם:

חידושי אגדות מהרש"א מכות שם: אמר להם רבי עקיבא לכך אני משחק – שהוא חרב והשועלים הלכו בו ולא העכו"ם, שאין להם נחת רוח ממנו יתברך במקום המקודש הזה להתיישב שם ... כותיים כמה שנים היו זורעים בה ולא הייתה עושה פירות.

רבי עקיבא הסיק זאת מנוכחותו של השועל! עצם שוטטות בעל החיים שם זעקה את אהבתו של הקב"ה ותחינתו לעשות להבאת הגאולה. עובדה: רק בעלי חיים מסתובבים כאן ולא הרומאים. עד כמה שחרשו הרומאים את ירושלים במטרה להקים על גבה עיר רומאית בשם איליה קפיטולינה, הם לא הצליחו. ירושלים שמרה נאמנות לבניה. כך שהשועל עצמו היה הדרך של הקב"ה לומר: הרוע הוא שליחו של הטוב, הוא מבטא את תחינתו של הטוב לעשות יותר למען הגאולה.⁷

יתכן לומר כי אותה תפיסה מלאת אמונה, הנחתה את רבי עקיבא מול השבר שספג עם אובדן מפעל חייו. בכל פרידה נוראה מתלמיד נוסף (ל"ע) הוא שמע קריאה חזקה יותר מלמעלה: אל תפסיק, אל תישבר, תפיק את הלקח החיוני אודות חשיבות הכבוד בין התלמידים ותקים מחדש את התורה.

אנחנו ניקח מכאן הארה מעוררת השראה לספקות הקטנים שלנו: שום אירוע אינו תירוץ להפסיק לעשות. שום אירוע אינו סימן כי מותר לנוח. להיפך, דווקא הקושי הוא הדרך של הקב"ה להוציא אותנו משיווי המשקל ולומר שמוכרחים לעשות יותר, הרבה יותר, להבאת הגאולה בקרוב ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

⁷ סיפור מפעים: מגייס כספים מירושלים יצא לאיטליה כדי לפתוח את הלבבות ואת הכיסים. הוא נכנס לביתו של יהודי עשיר במילאנו ועמד המום נוכח העושר. נברשות קריסטל השתלשלו מהתקרה, שטיחים אומנותיים כיסו את רצפת השיש ושולחן הסלון היה מעוטר בכלים מפוארים. לפתע ראה דבר מוזר: בתוך ארון סגור עמדה חנוכית כסף מרהיבה ועל ידה ניצב בקבוק ובתוכו שברי זכוכית. מה לבקבוק שברים בתוך כל הפאר הזה? הגביר סיפר לו: "נולדתי בהולנד למשפחה חסידית, למדתי בישיבה וקיבלתי חינוך קפדני. יום אחד הגיע מכתב מסבי באיטליה בו מספר על חולשה שתקפה אותו והוא מבקש כי אבוא לסייע לו בעסקים. המשפחה כולה התפרנסה בזכות הונו של סבא והורי נאלצו להסכים. נשאבתי לניהול העסק ושכחתי בהדרגה את החינוך שקיבלתי. פעם חלף זמן מנחה ולא צעדתי לבית הכנסת, פעם אחרת קרסתי מעייפות בלי תפילת ערבית ועד שלא מצאתי את הזמן להוציא את התפילין מהארון. חלפו שנים וחייפתי בת זוג שתתאים למעמד החברתי שלי. גם היא באה מבית יהודי אך לא התעניינה במסורת וזה היה החינוך שהענקנו (או לא הענקנו) לילדינו. ערב אחד אני חוזר מהמשרד ורואה חבורת ילדים ברחוב, באמצע עומד ילד עם כיפה וקורא בבכיות: "מה אגיד לאבא?" "אבא יכה אותי". התעניינתי והילד סיפר כי הערב נר ראשון של חנוכה ואביו שלח אותו לקנות בקבוק שמן זית. הוא הלך מהר והבקבוק נפל ונשבר, וכעת הוא מבוהל מהתגובה של אבא. הוא בא ממשפחה ענייה ואביו יכה אותו. נתתי לו את הסכום הדרוש לקניית בקבוק שמן ושבתי הביתה. ניסיתי להמשיך את שגרת יומי אך הבכי של הילד לא נתן לי מנוחה. "מה אגיד לאבא"? גם אני כבר מתבגר, ילדי יקימו עוד מעט בתים בעצמם – ומה אגיד לאבי שבשמים? האם אסביר שהעדפתי הצלחה חומרית על הקמת דור נוסף של יהודים? מבלי משים יצאתי מביתי ולראשונה מזה עשרות שנים, קניתי בקבוק שמן זית להדלקת נרות חנוכה. ואז עשיתי עוד משהו: חזרתי לאותו מקום בו עמדה חבורת הילדים ואספתי את שברי הזכוכית מהרצפה. הכנסתי אותם אל תוך גזיר עיתון והעמדתי על שולחן העבודה שלי. הלילה ההוא, ליל איסוף השברים מהרצפה, היה ליל המהפך שהשיב את כל משפחתי למסורת אבות...